

MANIFEST: ČLOVEKOVE PRAVICE ZA LJUDI, KI SLIŠIJO GLASOVE

Slišanje glasov: dolgo obdobje patologiziranja, stigmatizacije in kršenja človekovih pravic

Slišanje glasov brez prisotnosti zunanega vira zvoka je s strani večine ljudi videno kot znak motnje, bolezni ali norosti. V tradicionalni psihiatriji je bilo slišanje glasov dolgo časa videno kot simptom shizofrenije. Glede na to se je uveljavilo predvidevanje, da je shizofrenija vseživljenjska bolezen in da je glasove potrebno odstraniti z zdravljenjem. Standardna terapija vsebuje predpisovanje antipsihotikov. To so substance, ki lahko privedejo do zmerne, hujše, v nekaterih primerih pa celo smrtne nevarnosti za zdravje. Dolgo časa je bilo malo ali celo nič prostora za pogovore o izkušnjah s slišanjem glasov in travmatičnih izkušnjah, ki so pogosto (delni) razlog za pojav glasov. Zaradi oznake »shizofrenija« je bilo okrevanje dolgo časa ocenjeno kot nemogoče. Veliko ljudem, ki slišijo glasove, je bilo rečeno, da ne bojo mogli v življenju doseči svojih ciljev, npr. skrbeti sami zase, dobiti in obdržati službo, pridobiti izobrazbo, imeti dober partnerski odnos in otroke. Veliko ljudi, ki sliši glasove, je izkusilo prisilno hospitalizacijo, zaprte oddelke, izolacijske sobe, prisilno jemanje zdravil, zdravljenje z elektrošoki, nenapovedane obiske osebja in prisilno hranjenje. Kljub spremembam, ki se dogajajo na področju psihiatrije v zadnjih letih, se ti pogledi in ravnanja v praksi še vedno pojavljajo v večji ali manjši meri po celem svetu. Ta pogled tradicionalne psihiatrije na slišanje glasov, ki nima trdne znanstvene podlage, je prispeval k javnemu mnenju, da je slišanje glasov znak bolezni, motnja ali celo norost. To je vodilo do različnih oblik stigmatizacije, izključevanja in diskriminacij ljudi, ki slišijo glasove.

Če strnemo, postane jasno, da so bili ljudje, ki slišijo glasove, podvrženi dolgotrajni kršitvi človekovih pravic. To se dogaja še danes v več krajih.

Svetovno gibanje slišanje glasov: emancipacija izkušnje slišanja glasov

Mednarodno gibanje slišanja glasov razume slišanje glasov kot normalno človeško izkušnjo, s katero (se) je možno (naučiti) živeti. Slišanje glasov ni simptom motnje ali bolezni, temveč samo znak raznolikosti človeške vrste (angl. *human variation*). Večina ljudi, ki sliši glasove, zmore uspešno živeti z njimi. Glede na to se v gibanju slišanje glasov prizadevamo za emancipacijo in opolnomočenje ljudi, ki slišijo glasove. Načela in cilji gibanja slišanje glasov so izraženi v Melbournski deklaraciji (2013).¹

Cilji Manifesta: človekove pravice za ljudi, ki slišijo glasove:

1. Dvigniti zavedanje in prepoznati kršitve človekovih pravic, s katerimi se soočajo ljudje, ki slišijo glasove.
2. Jasno navesti pravice ljudi, ki slišijo glasove.
3. Opredeliti konkretne cilje za vzpostavitev svetovnega priznanja človekovih pravic za ljudi, ki slišijo glasove in preprečiti kršitve teh pravic.

Splošne pravice za ljudi, ki slišijo glasove

- Ljudje, ki slišijo glasove, imajo enake pravice kot vsa ostala človeška bitja. Vse človekove pravice, zajete v Splošni deklaraciji človekovih pravic, je potrebno upoštevati pri posameznikih, ki slišijo glasove, ne glede na to, kdo so in kje so.

---

¹ Slovenski prevod: <https://www.slisanjeglasov.si/Melbourne.html>.

Slišanje glasov kot znak raznolikosti človeške vrste

- Slišanje glasov je ena od naravnih raznolikosti človeških izkušenj.
- Ljudje, ki slišijo glasove, predstavljajo raznolikost človeške vrste.
- Slišanje glasov je izraz raznolikosti človeških izkustev.

Pravica do življenja, svobode in varnosti

- Ljudje, ki slišijo glasove, imajo pravico do življenja, svobode in varnosti. Zaščiteni morajo biti pred izkoriščanjem, nasiljem, zlorabo in nepravilnostmi. Ne smejo biti podvrženi mučenju ali krutemu, nehumanemu ali ponižujočemu ravnanju in kaznovanju.

Pravica do nediskriminacije

- Ljudje, ki slišijo glasove, ne smejo biti diskriminirani samo zato, ker slišijo glasove.
- Človekova izkušnja slišanja glasov ne sme biti že vnaprej označena kot znak bolezni ali nevarnosti.

Enake pravice

- Ljudje, ki slišijo glasove, bi morali imeti dostop do enakih možnosti in izbire, da si uredijo življenje kot vsi ostali ljudje.
- Te pravice so: da živijo samostojno, da so del družbe, do izobrazbe, do izbire poklica, do dobrega življenjskega standarda, da si ustvarijo družino, da ohranijo osebna verska prepričanja ali mnenja, da uživajo in se ukvarjajo z umetnostjo in kulturo.

Pravica do lastnih mnenj in prepričanj

- Ljudje, ki slišijo glasove, imajo pravico imeti svoja prepričanja in razumevanja narave svojih glasov.
- Prepričanja in razumevanja njihovih glasov se ne sme vnaprej videti kot znak bolezni ali norosti.

Pravica do povezovanja

- Ljudje, ki slišijo glasove, imajo pravico do povezovanja z drugimi, ki slišijo glasove in podporniki, da odkrito izmenjujejo mnenja in svoje izkušnje glede glasov in ostalih stvari.
- Ljudje, ki slišijo glasove, imajo pravico dostopa do socialne pomoči. Imajo pravico, da se počutijo videne in slišane ter da je njihov pogled sprejet.

Pravica do informacij

- Ljudje, ki slišijo glasove, imajo svobodo pri iskanju in prijemanju informacij. Informacije lahko izmenjujejo z vsakim sredstvom komunikacije, ki si ga izberejo. To vključuje informacije o slišanju glasov in različnih pristopih učenja življenja z glasovi.
- Za preprečitev stigmatizacij in nepravilnosti bi morala družba kot celota sodelovati pri izpostavljanju: pozitivnih in koristnih informacij o slišanju glasov, različnih mnenj o glasovih in spoznati različne pristope za soočanje z glasovi.
- Za preprečitev stigmatizacije in nepotrebne patologizacije (označevanja kot patološko, bolezensko), še posebej pri mladih, je nujna zagotovitev koristnih informacij o slišanju glasov.

Pravica do zdravja in oskrbe

- Zdravstvena oskrba za ljudi, ki slišijo glasove, bi morala zagotavljati človekove pravice do svobodne izbire, svobode, varnosti, ohranjanja zdravja in svobode govora.
- Ljudje, ki se soočajo s psihološkimi, socialnimi in ostalimi težavami zaradi slišanja glasov imajo pravico do zagotovitve dobre in humane oskrbe ter podpore, kjerkoli že živijo.
- Izkušnje slišanja glasov, mnenja o slišanju glasov in/ali metodah, s katerimi se ljudje soočajo z glasovi, ne smejo biti že vnaprej označene kot nekaj bolezenskega.
- Skupine za samopomoč/podporne skupine so temeljne pri oskrbi ljudi, ki slišijo glasove.
- Zdravstveni sistem bi moral zagotavljati tekoče, relevantne in pozitivne informacije o slišanju glasov in postopkih zdravljenja.
- Ko se za zdravljenje predlaga psihiatrična zdravila, bi morali zdravniki zagotoviti jasne, razumne in znanstvenimi (ne samo z industrijsko sponzoriranimi, temveč tudi kritičnimi) raziskavami podprte informacije o delovanju in stranskih učinkih določenega zdravila. Predstavljeni morajo biti pozitivni in negativni učinki za zdravje na kratki in dolgi rok ter možne posledice ob prenehanju jemanja zdravila.
- Prisila pri oskrbi je kršitev človekovih pravic. V potencialno nevarnih situacijah bi morala družba in zdravstveni delavci zagotoviti varno in dobro oskrbo, pri tem pa spoštovati človekove pravice.
- Ukrepi za oskrbo bi morali biti izbrani svobodno na podlagi dobrih informacij in s privolitvijo osebe, ki sliši glasove. Ljudje, ki slišijo glasove, bi se morali svobodno odločiti glede načina in ciljev zdravljenja, oskrbe in podpore, ki jo bodo prejeli.
- Ljudje, ki slišijo glasove, imajo pravico zavrniti določen način zdravljenja.
- Ljudje, ki slišijo glasove, imajo pravico dostopati do samopomoči, podpornikov ter medsebojne podpore.
- Strokovni delavci (zdravstveni, v domovih za ostarele, socialni...), ki zagotavljajo oskrbo ljudem, ki slišijo glasove bi morali biti podučeni o delu z ljudmi, ki slišijo glasove.
- Strokovni delavci morajo biti podučeni o človekovih pravicah.
- Strokovne delavce bi morali izobraževati s strani vrstniških podpornikov in tudi sodelovati z njimi.

Naredili bomo vse, da zagotovimo:

- da bodo ljudje, ki slišijo glasove, sposobni zavzeti aktivno vlogo v lastnem življenju.
- skupno prizadevanje za spoštovanje človekovih pravic za ljudi, ki slišijo glasove.
- dobro informiranje družbe o slišanju glasov in človekovih pravicah; predvsem za ljudi, ki slišijo glasove, njihove svojce in prijatelje, različne strokovne delavce, zakonodajalce, politike in odvetnike.
- da bodo ljudje, ki slišijo glasove, priznani kot manjšinska skupina, ki mora biti zavarovana pred nepravilnostjo.
- da slišanje glasov in prepričanja o glasovih ne bodo videna kot znak motnje ali bolezni, temveč kot raznolikost človeške vrste, ter da lahko v nekaterih primerih slišanje glasov povzroči čustveno stisko, vendar se lahko z ustrezno podporo živi mirno in polno življenje.
- ustanove, društva in varne prostore, kjer se bojo ljudje, ki slišijo glasove in njihovi podporniki lahko srečevali in si brez zadržkov delili izkušnje, ideje, informacije ter se ukvarjali z aktivnostmi in aktivizmom.
- podporo za strokovne delavce v praksi, za boljšo informiranost glede poznavanja različnih postopkov zdravljenja – da bodo imeli ljudje, ki slišijo glasove, boljšo možnost izbire.
- svobodno izbiro načina pristopa in komunikacije z zdravstvenimi delavci; načina življenja z in razumevanja svojih glasov; izbire osebe in načina, na katerega želijo, da se jih podpira.
- dobro podporo pri dostopu do pravne pomoči, če jim bodo kršene človekove pravice.
- sprejetje državnih zakonov za zagotovitev človekovih pravic ljudem, ki slišijo glasove.
- sprejetje smernic in protokolov na področju duševnega zdravja za zagotovitev ustreznih človekovih pravic za ljudi, ki slišijo glasove.

Prepoznavanje in solidarnost z ostalimi skupinami ljudi, ki jih zaznamuje njihova različnost in oviranost

- Priznavamo univerzalnost vseh človekovih pravic, zapisanih v Splošni deklaraciji človekovih pravic.
- Izražamo solidarnost z ljudmi, ki jih zaznamuje njihova različnost in oviranost. Tudi njihove človekove pravice morajo biti spoštovane.

Angleški izvirnik (*Manifesto: The Human Rights of Voice Hearers*) je bil predstavljen na 10. svetovnem kongresu slišanja glasov, ki je potekal septembra 2018 v Haagu na Nizozemskem.

Vir: <https://hearingvoicescymru.org/wp-content/uploads/2018/09/2018-09-17-Manifesto-The-Human-Rights-of-Voice-Hearers-2018-2.pdf>

Prevedel: Primož